

Bendrasis slaugytojų saviveiksmingumas klinikinėje veikloje

Karina Butkutė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Sveikatos mokslų instituto Slaugos katedra
<https://ror.org/03nadee84>

Stanislav Sabaliauskas

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto
Sveikatos mokslų instituto Slaugos katedra
<https://ror.org/03nadee84>

Santrauka. Aukštas bendrojo slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra labai svarbus sveikatos priežiūros kokybės ir saugumo užtikrinimo veiksnys. Slaugytojų saviveiksmingumo gebėjimai padeda veiksmingai valdyti stresą ir nerimą, mažina perdegimo riziką ir gerina profesinį efektyvumą. Slaugytojai dažnai susiduria su dideliu darbo krūviu, iššūkiais ir technologiniais pokyčiais bei emocine įtampa, todėl jų saviveiksmingumo lygis priklauso nuo darbo aplinkos. Aukštas saviveiksmingumas siejamas su didesniu darbo pasitenkinimu ir geresne psichikos sveikata. Nors saviveiksmingumas susijęs su psichologine gerove ir profesiniu efektyvumu, slaugytojų saviveiksmingumą lemiantys veiksniai nėra pakankamai ištirti. *Darbo tikslas* – apžvelgti ir pateikti naujausius literatūros duomenis apie bendrąjį slaugytojų saviveiksmingumą klinikinėje veikloje. *Tyrimo metodas* – sisteminga literatūros apžvalga PubMed, oWeb of Science ir Scopus duomenų bazėse, ieškant straipsnių, analizuojančių bendrojo slaugytojų saviveiksmingumo klinikinėje veikloje klausimus. *Tyrimo rezultatai ir išvados.* Sisteminei literatūros apžvalgai buvo atrinkta 12 straipsnių. Literatūros analizė parodė, kad slaugytojų saviveiksmingumas tiesiogiai koreliuoja su mažesniu streso, nerimo ir perdegimo lygiu. Pusė atrinktų publikacijų atskleidė, kad slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra aukštesnis už vidutinį. Tyrimuose nustatyta, kad asmenybės bruožai, darbo aplinka ir organizacinė parama daro reikšmingą įtaką saviveiksmingumui, kuris yra susijęs su didesniu darbo pasitenkinimu, savigarpa ir profesiniu atsparumu. Saviveiksmingumo sumažėjimas gali ženkliai pabloginti slaugytojų psichologinę būklę.

Reikšminiai žodžiai: slaugytojai, bendrasis saviveiksmingumas, klinikinė veikla, darbas.

Recieved: 03/03/25. **Accepted:** Pateikta 03/03/25

Copyright © 2025 Karina Butkutė, Stanislav Sabaliauskas. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 \(CC BY 4.0\) License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

General Self-Efficacy of Nurses in Clinical Activity

Abstract. A high level of nurses' general self-efficacy is a crucial factor in ensuring the quality and safety of healthcare. Nurses' self-efficacy abilities help effectively manage stress and anxiety, reduce the risk of burnout, and improve their professional efficiency. Nurses often face heavy workloads, challenges, technological changes, and experience emotional strain, making their self-efficacy levels dependent on the work environment. High self-efficacy is associated with greater job satisfaction and better mental health. Although self-efficacy is linked to psychological well-being and professional effectiveness, the factors influencing nurses' self-efficacy have not yet been sufficiently explored. *The aim* of this study is to review and present the latest literature data on nurses' general self-efficacy in clinical practice. *The methods* employed are a systematic literature review which was conducted using the *PubMed*, *Web of Science*, and *Scopus* databases, searching for articles analysing issues related to nurses' general self-efficacy in clinical activity. *Results and conclusions.* Twelve articles were selected for the systematic literature review. The analysis of the literature showed that nurses' self-efficacy directly correlates with lower levels of stress, anxiety, and burnout. Half of the selected publications revealed that nurses' self-efficacy is above the average level. The researched studies demonstrated that personality traits, work environment, and organizational support significantly influence self-efficacy, which is associated with greater job satisfaction, self-esteem, and professional resilience. A decline in self-efficacy can significantly deteriorate nurses' psychological well-being.

Keywords: nurse, general self-efficacy, work, clinical activity.

Įvadas

Slaugytojai darbe susiduria su dideliais sunkumais ir iššūkiais [1–3], todėl svarbu analizuoti, kaip stresinėje situacijoje slaugytojams pavyksta išlaikyti tikėtiną savo gebėjimu sėkmingai atlikti veiksmus, reikalingus užbrėžtiems tikslams pasiekti. Šiuo metu yra labai svarbu žinoti bendrąjį saviveiksmingumo lygį, nes tai lemia sveikatos paslaugų teikimo kokybę. Slaugytojai darbe susiduria su tokiais sunkumais ir iššūkiais kaip stresas, nerimas, didelis darbo krūvis, sveikatos priežiūros pokyčiai ir technologinė pažanga – visa tai lemia sveikatos paslaugų kokybę ir pacientų saugą. 2022 m. buvo užfiksuota 74,60 slaugytojų, tenkančių 10 000 gyventojų [4]. Apklausų rezultatai [5] rodo, kad tik 28 proc. slaugytojų mano, jog jų darbo sąlygos tinkamai užtikrina aukštą paslaugų kokybę. 2023 m. Lietuvoje bendras užregistruotų nepageidaujamų įvykių skaičius siekė 4 821 atvejį. Daugiausiai nepageidaujamų įvykių buvo užregistruota ligoninėse – 4 188 (86,8 proc.), ambulatorines paslaugas teikiančiose įstaigose – 216 (4,5 proc.), o kitose įstaigose, teikiančiose asmens sveikatos priežiūros paslaugas (sanatorijose, reabilitacijos centruose ir kt.), – 206 (4,3 proc.). Beveik pusė visų nepageidaujamų įvykių yra susiję su pacientų priežiūra [6].

Siekiant gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę ir saugumą, galima būtų pasiūlyti Alberto Banduros saviveiksmingumo (angl. *self-efficacy*) teoriją. Saviveiksmingu-

mas nuo pat pradžių yra plačiai pritaikytas įvairiose srityse, įskaitant sveikatos priežiūros, verslo ir švietimo sritis. Saviveiksmingumo teorija apibūdinama kaip asmens tikėjimas savo gebėjimais sėkmingai atlikti veiksmus, reikalingus užbrėžtiems tikslams pasiekti [7]. Žmogus dažnai susiduria su sunkumais ir iššūkiais, siekdamas asmeninio profesinio tobulėjimo. Kai žmogus netiki savo gebėjimais, tuomet jam trūksta paskatinimo imtis tos veiklos arba ištverti sunkumus, problemas. Taikant šią teoriją galima būtų didinti slaugytojų motyvaciją, profesionalumą ir gerinti emocijų valdymą. Psichologas teigia, kad būtent tikėjimas savo gebėjimais suteikia motyvacijos, įkvepia žmogų, o tai didina pasiekimus ir gerina emocinę būklę. Ši teorija ypač svarbi tuo, kad gali padėti valdyti stresą ir nerimą, gydyti fobijas bei gerinti darbuotojų darbo rezultatus, mokymosi pasiekimus. Saviveiksmingumą veikia keturi šaltiniai: meistriškumo patirtis, socialiniai vaidmenys, socialinis tikėjimas ir emocinė, fizinė bei psichologinė būsena [7]. Bandura pažymi, kad iš jų svarbiausia yra meistriškumo patirtis. Būtent ši patirtis labiausiai veikia saviveiksmingumą. Taip pat svarbu pabrėžti, kad James Maddux pasiūlė penktą saviveiksmingumo ugdymo šaltinį – įsivaizduojamus išgyvenimus. Pasak tyrėjo, galima didinti saviveiksmingumą, kai įsivaizduojame savo elgesį, tam tikroje situacijoje atliekamus sėkmingus veiksmus. Tokiu būdu įsivaizduodamas savo sėkmę, žmogus yra labiau linkęs tikėti savimi [8].

Nors slaugytojų patiriamo streso, nerimo, perdegimo ir asmenninės gerovės klausimai plačiai analizuojami mokslininkų darbuose, tiek Lietuvoje, tiek užsienyje pasigendama tyrimų, nagrinėjančių slaugytojų saviveiksmingumo klausimus klinikinėje veikloje [9]. Atsižvelgiant į tai, kad saviveiksmingumas laikytinas reikšmingu veiksnium slaugytojų darbo kokybei ir asmeninei gerovei, šiuo tyrimu siekiama apžvelgti paskutiniųjų penkerių metų mokslo publikacijas slaugytojų saviveiksmingumo tema. Tyrimo rezultatai leis susisteminti žinias apie slaugytojų saviveiksmingumą. Tyrimo išvados gali būti naudingos formuojant sveikatos priežiūros politiką ir praktiką, sprendžiant slaugytojų darbo kokybės ir slaugos efektyvumo klausimus. Be to, tyrimo rezultatai gali prisidėti prie slaugytojų švietimo tobulinimo, profesinio augimo skatinimo bei sveikatos priežiūros įstaigų veiklos optimizavimo, siekiant užtikrinti aukštesnę pacientų priežiūros kokybę.

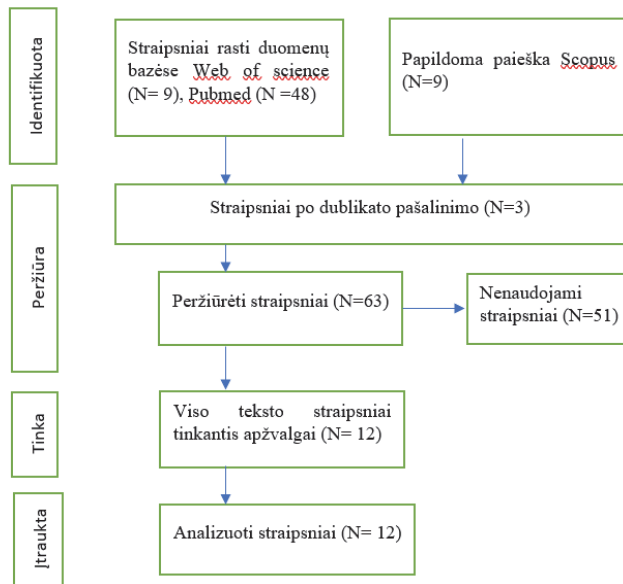
Tyrimo tikslas – susisteminti naujausius mokslo atradimus slaugytojų saviveiksmingumo klinikinėje veikloje tema.

Tyrimo medžiaga ir metodai. Nagrinėjant slaugytojų saviveiksmingumą klinikinėje veikloje atlikta sisteminė mokslinės literatūros apžvalga ir analizė, pasitelkiant PRISMA metodą. Buvo ieškoma mokslo publikacijų *PubMed*, *Web of Science* ir *Scopus* duomenų bazėse slaugytojų saviveiksmingumo klinikinėje veikloje tema. Mokslinės publikacijos atrinktos naudojant reikšminius žodžius anglų kalba: *general self-efficacy, nurse, work, clinical activity*. Duomenų analizei atrinkti pilnos apimties 2020–2024 m. publikuoti straipsniai anglų kalba, kurių tyrimo dalyviais buvo pasirinkti tik slaugytojai ir nagrinėjama bendrojo saviveiksmingumo problema.

Pagal paieškos žodžius iš viso rasta ir peržiūrėta 66 mokslo straipsniai. 51 straips-

nis atmestas dėl atrankos kriterijų neatitikimo, t. y. saviveiksmingumas nagrinėjamas nesivadovaujant Banduros (1977) samprata, tiriamieji yra ne slaugytojai, nėra laisvos prieigos prie straipsnio.

Pašalinus dublikatus, liko 12 straipsnių, kurių turinys atitiko atrankos kriterijus. (1 pav.). Analizuojant publikacijas parengta tyrimų santrauka, kuri apima informaciją apie tyrimo autorius, publikacijos datą, šalį, kurioje atliktas tyrimas, tyrimo tikslą, atliktos analizės metodus ir tyrimo rezultatus.

1 PAV. Analizuojamų publikacijų paieškos duomenų bazėse rezultatai

Tyrimo rezultatai

Atrinktų publikacijų analizė parodė, kad 8 iš 12 tyrimų bendro slaugytojų saviveiksmingumo tema buvo atlikti Azijos šalyse. Duomenų analizei atrinkta tyrimų koncepcija buvo grindžiama kiekybinių tyrimų metodais, taikant aprašomąjį skerspjūvio būdą. Šeši analizuojami tyrimai buvo susiję su Covid-19 pandemijos laikotarpio padariniais, o keturiuose iš jų nagrinėjama slaugytojų psichologinė sveikata darbo metu. Atrinktuose tyrimuose buvo analizuojami ryšiai tarp saviveiksmingumo ir kitų kintamųjų, tokių kaip: slaugytojų suvokiamo organizacijos paramos masto, profesinės aplinkos, profesinės naudos, slaugytojų atsparumo, streso, psichikos sveikatos, savigarbos, pasitenkinimo darbu, reagavimu teikiant skubią pagalbą. Apibendrinti analizės duomenys pateikiami 1 lentelėje.

1 LENTELĖ. Publikacijų apie bendrąjį slaugytojų saviveiksmingumą klinikinėje veikloje santrauka

Autoriai, metai, šalis	Tyrimo tikslas	Metodai	Rezultatai
A. Gonzales, 2024 m., Saudo Arabija	Ištirti lyderystės poveikį slaugytojų kontrolės lokusui ir bendrajam saviveiksmingumui COVID-19 pandemijos metu.	Aprašomasis skerspjūvio metodas. Dalyvavo 268 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė kontrolės lokuso (LCS), saviveiksmingumo (GSE) ir savo lyderystės vertinimo skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumas yra vidutinio lygio (vyrų 26,21 balo, moterų 25,05 balo). Buvo pastebėtas reikšmingas skirtumas tarp tautybės ir saviveiksmingumo ($t = -2,227$; $p = 0,027$). Darbo patirtis ligoninėje neturėjo reikšmingų skirtumų su lyderyste, išoriniu/vidiniu kontrolės lokusu ar bendroju saviveiksmingumu. Reikšmingos koreliacijos tarp autentiškos lyderystės ir GSE nerasta.
L. Cheng ir kt., 2020 m., Kinija	Sukurti ir patikrinti hipotezės modelį, kuris naudoja „kelio“ analizę, kad ištirtų GSE, POS, NPPB ir NPE ryšius ir kintamųjų ryšio netiesioginį, ir tiesioginį poveikį.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 300 slaugytojų, kurie dirba su vaikais. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė saviveiksmingumo (GSE), suvokiamos organizacijos paramos masto (POS), slaugytojų praktikos aplinkos (NPE) ir slaugytojų profesinės naudos (NPPB) skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumo balas buvo žemas ($M = 24,88$, $SD = 4,39$). GSE turėjo reikšmingą tiesioginį poveikį NPE ($\beta = 0,430$, $P = 0,000$). POS ($\beta = 0,174$, $P = 0,000$) ir GSE ($\beta = 0,111$, $P = 0,000$) reikšmingai paveikė NPPB netiesiogiai per NPE.
H. Xiong ir kt., 2020 m., Kinija	Ištirti slaugytojų, dirbančių valstybinėse ligoninėse, psichologinę būklę ir saviveiksmingumą COVID-19 metu.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 223 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė nerimo sutrikimo (GAD-7), saviveiksmingumo ir Kinijos pacientų sveikatos klausimyno (PHQ-9) skalės.	Nerimą patyrė 40,8 proc. slaugytojų, o depresijos simptomai pasireiškė 26,4 proc. slaugytojų. Bendrasis slaugytojų saviveiksmingumas buvo vidutinio lygio ($25,90 \pm 7,55$). Saviveiksmingumas neigiamai koreliavo su nerimu ($r = -0,161$, $p < 0,05$).
V. Simonetti ir kt., 2021 m., Italija	Įvertinti slaugytojų nerimą, miegą ir saviveiksmingumą COVID-19 pandemijos metu.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 1005 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė Pitsburgo miego kokybės indekso (PSQI), savo nerimo įvertinimo (SAS) ir saviveiksmingumo (GSE) skalės.	50,65 proc. slaugytojų turėjo žemą saviveiksmingumą. Moterys labiau buvo linkusios į miego, nerimo sutrikimus ir turėjo žemą saviveiksmingumą nei vyrai ($p < 0,05$).

Autoriai, metai, šalis	Tyrimo tikslas	Metodai	Rezultatai
S. Skogevall ir kt., 2021 m., Švedija	Ištirti slaugytojų patiriamą stresą, saviveiksmingumą ir empatiją, telefonu teikiant paslaugas pacientams.	Lyginamosios analizės tyrimas. Dalyvavo 199 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė streso (PSS), bendrojo saviveiksmingumo (GSE) ir Jeffersono empatijos (JSE) skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumas yra aukštesnis už vidutinį lygį (31,60 balo). Nustatyta reikšminga neigiama koreliacija tarp streso ir saviveiksmingumo ($r = -0,238, p < 0,01$).
M. Kwiatosz-Muz ir kt., 2021 m., Lenkija	Įvertinti intensyviosios terapijos slaugytojų saviveiksmingumą ir asmenybės bruožų sustiprėjimo lygį bei sukurti regresijos modelį, paaiškinantį saviveiksmingumo lygį.	Dalyvavo 143 intensyviosios terapijos slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė saviveiksmingumo (GSE) skalė, asmenybės bruožų (NEO-FFI) anketa.	Slaugytojų saviveiksmingumas yra aukštesnis už vidutinį lygį ($31,38 \pm 3,98$). Nustatyta statistiškai reikšminga neigiama koreliacija tarp saviveiksmingumo ir neurotiškumo ($R = -0,30, p < 0,001$) bei reikšmingai teigiama koreliacija tarp saviveiksmingumo ir sąžiningumo ($R = 0,29, p < 0,001$), ekstraversijos ($R = 0,29, p < 0,001$) ir atvirumo patirčiai ($R = 0,19, p < 0,05$).
S. Ghasempour ir kt., 2024 m., Iranas	Nustatyti ryšį tarp Shahroud universitetinėje ligoninėje dirbančių slaugytojų atsparumo ir saviveiksmingumo po COVID-19 pandemijos.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 280 slaugytojų. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė Connor-Davidson atsparumo, saviveiksmingumo (GSE) skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra aukštas ($63,01 \pm 9,57$). Saviveiksmingumą sudarė 33,6 proc. atsparumo dispersijos ($p < 0,001$ ir $\beta = 0,952$). Saviveiksmingumas reikšmingai prisideda prie atsparumo lygio kitimo.
S. Rafiei ir kt., 2024 m., Iranas	Ištirti ryšį tarp slaugytojų streso, psichikos sveikatos ir saviveiksmingumo.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 320 slaugytojų. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė saviveiksmingumo (GSE), psichinės sveikatos (GHQ) ir profesinio streso (MS-RIT) klausimynai.	Slaugytojų saviveiksmingumas yra aukštesnis už vidutinį lygį (31,4 balo). Statistiškai reikšmingas ryšis buvo nustatytas tarp slaugytojų saviveiksmingumo ir profesinio streso ($r = 0,62, P = 0,000$) ir saviveiksmingumo bei psichinės sveikatos ($r = 0,67, P = 0,01$). Saviveiksmingumas sumažina profesinio streso ir psichinės sveikatos ryšį, o tai daro reikšmingą poveikį slaugytojams ($p < 0,01$).

Autoriai, metai, šalis	Tyrimo tikslas	Metodai	Rezultatai
Q. He ir kt., 2021 m., Kinija	Ištirti Sichuan ligoninėje dirbančių slaugytojų psichologinę būklę COVID-19 metu.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 1934 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė pacientų sveikatos klausimynas (PHQ-9), saviveiksmingumo (GSE), nerimo (GAD-7) skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumas yra aukštesnis už vidutinį lygį (30 balų).
R. Ghaleh ir kt., 2024 m., Iranas	Ištirti ryšį tarp slaugytojų saviveiksmingumo, savigarbos ir pasitenkinimo darbu.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 234 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė saviveiksmingumo (GSE), Coppersmith savigarbos ir Minesotos pasitenkinimo darbu klausimynas.	Vidutinis slaugytojų saviveiksmingumas buvo vidutinio lygio ($26,73 \pm 5,62$). Nustatyta reikšminga koreliacija tarp saviveiksmingumo ir savigarbos ($p < 0,001$), savigarbos ir pasitenkinimo darbu ($p < 0,001$) bei pasitenkinimo darbu ir saviveiksmingumo ($p = 0,018$).
M. Sierakowska ir H. Doroszkiewicz, 2022 m., Lenkija	Įvertinti slaugytojų stresą ir saviveiksmingumą COVID-19 pandemijos metu bei sužinoti, kokias įveikos strategijas slaugytojai taiko.	Dalyvavo 2020 slaugytojų. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė Mini-COPE (0-3) klausimynas, suvokto streso (PSS-10) ir saviveiksmingumo (GSE) skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumas buvo aukštesnis už vidutinį lygį (29,1 balo) ir reikšmingai priklausė nuo slaugytojų darbo vietos ($p = 0,044$). Slaugytojų streso įveikos: humoro jausmas ($p = 0,013$), kvėpavimo pratimai ($p = 0,010$), savęs kaltinimas (0,031), planavimo strategija ($p = 0,018$), atsiribojimas ($p = 0,032$).
Y. Li ir kt., 2024 m., Kinija	Ištirti širdies ir kraujagyslių chirurgijos slaugytojų reagavimo į skubias situacijas galimybes, išanalizuoti jų ryšį su saviveiksmingumu ir įveikos stiliais bei apibendrinti tikslines intervencijos priemones.	Aprašomasis skerspjūvio tyrimas. Dalyvavo 243 slaugytojai. Buvo pateikta anketa, kurią sudarė bendrosios informacijos klausimynas, operacinių slaugytojų reagavimo į nelaimingą atsitikimą gebėjimų vertinimo, saviveiksmingumo (GSE) ir supaprastintos įveikos skalės.	Slaugytojų saviveiksmingumas buvo vidutinio lygio ($2,69 \pm 0,58$). Gebėjimas reaguoti į skubią situaciją buvo teigiamai susijęs su saviveiksmingumu ir teigiamais įveikos stiliais bei neigiamais – su neigiamais įveikos stiliais (visos reikšmės $p < 0,05$). Buvo nustatyti 7 veiksniai, kurie paaiškino 39 proc. reagavimo į skubias situacijas variacijas: amžius, darbo stažas, profesinis lygis, pareigos, saviveiksmingumas, teigiamas įveikos stilius ir neigiamas įveikos stilius.

Slaugytojų asmeninės savybės yra vienas esminių veiksnių, turinčių įtakos slaugytojų prisitaikymui ir funkcionavimui, esant sudėtingoms situacijoms klinikinėje veikloje [10]. Tyrimų rezultatų analizė parodė, kad tik dviejuose straipsniuose [11–12] slaugytojams buvo nustatytas žemas saviveiksmingumo lygis. Pavyzdžiui, Italijoje Covid-19 pandemijos metu atlikto tyrimo duomenimis, žemo lygmens saviveiksmingumas buvo būdingas 50,65 proc. tyrime dalyvavusių slaugytojų [11]. Kiti tyrėjai Kinijoje nustatė žemą slaugytojų saviveiksmingumo lygį, tačiau jis nebuvo susijęs su Covid-19 pandemijos laikotarpiu [12]. Keturiuose tyrimuose buvo nustatytas slaugytojų vidutinio lygio saviveiksmingumas, visi jie buvo atlikti Azijos šalyse [1, 10, 13–14], du iš jų susiję su Covid-19 pandemijos laikotarpiu [1, 13]. Kituose tyrimuose slaugytojams buvo nustatytas aukštesnis už vidurkį saviveiksmingumo lygis [2, 3, 15–18]. Trys iš jų buvo susiję su Covid-19 pandemija [16–18] ir trys tyrimai, atlikti Europoje: du Lenkijoje ir vienas Švedijoje [2, 15, 18]. Vienas iš Lenkijoje atliktų tyrimų buvo susijęs su Covid-19 pandemijos laikotarpiu [18], tai galėjo lemti šiek tiek žemesnį saviveiksmingumo balą, palyginus su tyrimu, nesusijusiu su Covid-19 pandemija [15]. Be to, mokslininkai pažymi, kad saviveiksmingumas priklauso nuo slaugytojų darbo vietos [12, 18], lyties ir tautybės [11, 13]. Tačiau taip pat aptikta tyrimų, kurių autoriai pažymi, kad saviveiksmingumas nepriklauso nuo slaugytojų darbo patirties [13].

Slaugytojai dažniausiai darbe patiria nerimą, stresą, sukeliančius psichikos sveikatos sutrikimų. Publikacijų analizė atskleidė, kad saviveiksmingumas yra svarbus slaugytojų psichologinis gebėjimas, padedantis mažinti profesinį stresą, gerinti slaugytojų psichologinę būklę bei didinti slaugytojų atsparumą [16]. Trijuose analizuojamuose tyrimuose buvo atskleista reikšminga koreliacija tarp saviveiksmingumo ir slaugytojų psichologinės būklės [1–3]. Tyrimo duomenimis, Covid-19 metu 40,8 proc. slaugytojų patyrė nerimą, o 26,4 proc. pasireiškė depresijos simptomai [1]. Neigiama koreliacija tarp saviveiksmingumo ir nerimo įrodo, kad slaugytojai, labiau pasitikintys savo gebėjimais, sprenddami problemas veiksmingai sumažina savo nerimo lygį [1]. Kitos studijos rezultatai [3] atskleidė, kad profesinis stresas lemia 42 proc. psichinės sveikatos pokyčių. Tačiau kai kuriose studijose pažymima, kad aukštas saviveiksmingumo lygis gali padėti sumažinti stresą ir pagerinti slaugytojų psichinę sveikatą [2–3]. Be to, literatūroje minima, kad slaugytojai naudoja tokius streso įveikos būdus kaip humoro jausmas, kvėpavimo pratimai, planavimo strategija, atsiribojimas [18].

Aukštas slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra aktualus dirbant įvairiuose skyriuose, ypač tokiuose kaip intensyviosios terapijos, chirurgijos skyriuose, operacinėse [14]. Nuo saviveiksmingumo lygio priklauso ir tai, kaip sėkmingai bus suteikta skubi pagalba. Taigi, slaugytojai, turintys aukštą saviveiksmingumo lygį, gali užtikrinti geresnį įstaigoje vykstančio darbo organizavimą ir efektyvumą.

Studijų rezultatai atskleidžia reikšmingas sąsajas tarp saviveiksmingumo ir savigarbos ($p < 0,001$), pasitenkinimo darbu ($p = 0,018$), pasitenkinimo darbu ir savigarba ($p < 0,001$) [10], saviveiksmingumo ir sąžiningumo ($p < 0,001$), ekstraversijos ($p < 0,001$) ir atvirumo naujai patirčiai ($p < 0,05$) [15]. Tai reiškia, kad kuo aukštesnis savi-

veiksmingumas, tuo aukštesnė slaugytojų savigarba, pasitenkinimas darbu, sąžiningumas, ekstraversija ir atvirumas patirčiai. Šie asmenybės bruožai padeda slaugytojams lengviau prisitaikyti prie darbo iššūkių, palaikyti efektyvų bendravimą su kolegomis ir pacientais, tobulėti ir siekti geresnių rezultatų. Aukštas slaugytojų saviveiksmingumo lygis gali padėti sumažinti perdegimo riziką [10]. Be to, yra nustatytas reikšmingas neigiamas koreliacijos ryšys tarp saviveiksmingumo ir neurotiškumo [15]. Aukštu neurotiškumo lygiu pasižymintys slaugytojai labiau linkę reaguoti į stresą ir dažniau jaučia emocinį nestabilumą. Todėl jie gali būti jautresni kritikai, labiau linkę į depresiją, nerimą ar nuotaikų kaitą. Mokslininkai teigia, kad, didėjant neurotiškumui, mažėja saviveiksmingumo lygis [15].

Diskusija

Covid-19 pandemijos laikotarpis sukėlė daugybę iššūkių sveikatos priežiūros specialistams, įskaitant slaugytojus, kurie susidūrė su dideliu darbo krūviu, stresu, nerimu ir perdegimu. Šie rizikos veiksniai paveikė ne tik slaugytojų psichologinę gerovę, bet ir profesinį efektyvumą. Todėl manytina, kad pandemijos sukelti padariniai paskatino mokslinių tyrimų slaugytojų psichikos sveikatos ir saviveiksmingumo tema aktualumą ir plėtrą.

Siekiant užtikrinti aukštą sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, būtina identifikuoti veiksnius, galinčius sumažinti slaugytojų saviveiksmingumo lygį. Tyrimai rodo, kad tam tikri asmenybės bruožai, tokie kaip atvirumas ir ekstraversija, gali padėti mažinti stresą, kuris kyla dėl kasdienės sąveikos su pacientais ir jų artimaisiais. Ekstraversija pasižymintys slaugytojai lengviau užmezga ryšį su pacientais, palaiko draugišką pokalbį, kuris gali sumažinti įtampą ir skatinti pasitikėjimą.

Sveikatos priežiūros paslaugų atlikimo kokybė priklauso nuo slaugytojų sąžiningumo ir pasitenkinimo darbu. O per didelis darbo krūvis didina stresą, kuris gali mažinti slaugytojų pasitikėjimą savo kompetencijomis ir profesiniu efektyvumu [15]. Dėl to gali sumažėti ir jų pasitenkinimas darbu, o tai gali turėti neigiamą poveikį teikiamų paslaugų kokybei.

Tyrimų rezultatai rodo, kad didelė dalis slaugytojų darbe patiria nerimą, stresą ir depresiją, o tai gali tiesiogiai sietis su jų saviveiksmingumo lygiu. Tyrimai atskleidžia reikšmingas sąsajas tarp šių psichologinių veiksnių ir saviveiksmingumo. Ir tai leidžia manyti, kad būtent patiriamas stresas neigiamai veikia slaugytojų saviveiksmingumą [1–3], ir paaiškina, kodėl bendrasis daugumos slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra žemas arba kiek aukštesnis už vidurkį.

Didesnis slaugytojų saviveiksmingumas yra susijęs su aukštesne savigarba, pasitenkinimu darbu, sąžiningumu ir didesniu atvirumu patirčiai [15]. Be to, aukštas saviveiksmingumo lygis gali padėti sumažinti perdegimo riziką, kuri yra viena didžiausių profesinių grėsmių slaugytojams [10]. Be to, saviveiksmingumo lygis taip pat priklauso nuo darbo vietos. Tyrimai rodo, kad intensyviosios terapijos, chirurgijos ir operacinės

skyriuose dirbantys slaugytojai susiduria su didesniu stresu ir nerimu, todėl šiose darbo aplinkose ypač svarbus aukštas saviveiksmingumas [12, 14, 18].

Siekiant spręsti slaugytojų patiriamą streso ir nerimo problemą bei didinti jų saviveiksmingumą, sveikatos priežiūros įstaigoms rekomenduotina imtis veiksmų darbo aplinkai gerinti. Be to, studijos pabrėžia būtinybę šviesti slaugytojus streso, nerimo ir perdegimo prevencijos klausimais bei mokyti strategijų, kurios padėtų išlaikyti aukštą saviveiksmingumo lygį. Tokios priemonės gali būti įgyvendintos per profesinio tobulėjimo programas, psichologinės paramos iniciatyvas ir darbo sąlygų optimizavimą. Tokios priemonės padėtų ne tik pagerinti slaugytojų psichologinę savijautą, bet ir užtikrinti aukštą pacientų priežiūros kokybę.

Išvados

1. Aukštas slaugytojų saviveiksmingumo lygis užtikrina slaugytojų gerovę ir aukštą pacientų priežiūros kokybę. Pusė analizuotų mokslo publikacijų atskleidė, kad bendrasis slaugytojų saviveiksmingumo lygis yra aukštesnis už vidutinį. Saviveiksmingumas tiesiogiai koreliuoja su mažesniu stresu, nerimu ir perdegimo lygiu. Be to, aukštas saviveiksmingumas yra susijęs su didesniu pasitenkinimu darbu, savigarpa bei profesiniu atsparumu, o jo mažėjimas gali reikšmingai pabloginti psichologinę būklę ir profesinį efektyvumą.
2. Saviveiksmingumo lygį reikšmingai veikia asmenybės bruožai, darbo aplinka ir organizacinė parama. Slaugytojai, dirbantys didelio streso aplinkoje, pavyzdžiui, intensyviosios terapijos ar operacinės skyriuose, susiduria su didesniu emociniu krūviu, todėl jiems ypač svarbios intervencinės priemonės – profesinio tobulėjimo programos, psichologinė parama ir darbo sąlygų gerinimas, siekiant išlaikyti aukštą saviveiksmingumo lygį ir mažinti neigiamą profesinio streso poveikį.

Literatūra

1. Xiong H., Yi S., Lin Y. The Psychological Status and Self-Efficacy of Nurses During COVID-19 Outbreak: A Cross-Sectional Survey. *INQUIRY*. 2020;57: <https://doi.org/10.1177/0046958020957114>
2. Skogevall S., Holmström I. K., Kaminsky E., Håkansson Eklund J. Telephone nurses' perceived stress, self-efficacy and empathy in their work with frequent callers. *Nursing Open*. 2022;9(2):1394–1401. <https://doi.org/10.1002/nop2.889>
3. Rafiei S., Soury S., Nejatifar Z., Amerzadeh M. The moderating role of self-efficacy in the relationship between occupational stress and mental health issues among nurses. *Sci Rep*. 2024;10;14(1):15913. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-66357-7>
4. Higienos institutas. Aprūpinimas medicinos personalu ir stacionarų lovomis 2000-2022 m. [Prieiga per internetą]. 2022 [žiūrėta 2024-09-25]. https://www.hi.lt/php/spr2.php?dat_file=spr2.txt
5. Maslauskienė V., Želvienė V., Jurevičienė G., Cickevičiūtė-Rutkauskienė R., Grubevičienė L. ir Šakė D. Slaugos specialistų poreikių užtikrinimas [Prieiga per internetą]. 2023 [žiūrėta 2024-09-

24]. <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/24177/sveikatos-prieziuros-slaugos-specialistu-poreikio-uztikrinimas>

6. Higienos institutas. Nepageidaujami įvykiai 2023 m. ataskaita [Prieiga per internetą]. 2024 [žiūrėta 2024-08-25]. https://www.hi.lt/uploads/Institutas/padaliniai/VSTC%20IS/NI/2023/2023_m_NI_ataskaita_2024.pdf

7. Bandura A. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change [Prieiga per internetą]. Stanford University, 1977;84(2):191-2 [žiūrėta 2024-09-25]. <https://educational-innovation.sydney.edu.au/news/pdfs/Bandura%201977.pdf>

8. Lopez-Garrido G. Bandura's Self-Efficacy Theory Of Motivation In Psychology [Prieiga per internetą]. 2023 [žiūrėta 2024-09-25]. <https://www.simplypsychology.org/self-efficacy.html>

9. Schwarzer R., Jerusalem M. General Self-Efficacy Scale [Prieiga per internetą]. 1995 [žiūrėta 2024-12-25]. <https://userpage.fu-berlin.de/~health/engscal.htm>

10. Ghaleh R. J., Mohsenipouya H., Hosseinnataj A., Al-Mamun F., Mamun M. A. Job satisfaction and the role of self-esteem and self-efficacy: A cross-sectional study among Iranian nurses. *Nursing Open*, 2024;11(6):e2215. <https://doi.org/10.1002/nop2.2215>

11. Simonetti V., Durante A., Ambrosca R., Arcadi P., Graziano G., Pucciarelli G., et al. Anxiety, sleep disorders and self-efficacy among nurses during COVID-19 pandemic: A large cross-sectional study. *Journal of Clinical Nursing*, 2021;30(9-10):1360-1371. <https://doi.org/10.1111/jocn.15685>

12. Cheng L., Cui Y., Chen Q., Ye Y., Liu Y., Zhang F., et al. Paediatric nurses' general self-efficacy, perceived organizational support and perceived professional benefits from Class A tertiary hospitals in Jilin province of China: the mediating effect of nursing practice environment. *BMC Health Serv Res*, 2020;20(1):12. <https://doi.org/10.1186/s12913-019-4878-3>

13. Gonzales A. The impact of authentic leadership on nurses' locus of control and general self-efficacy during the COVID-19 pandemic. *Int j adv appl sci*. 2023;10(10):112-120. <https://sciencegate.com/IJAAS/Articles/2023/2023-10-10/1021833ijaas202310013.pdf>

14. Li Y. Analysis of factors influencing cardiovascular surgical nurses' emergency response capabilities, self-efficacy, and coping strategies. *Am J Transl Res*. 2024;16(7):3316-3325. <https://e-century.us/files/ajtr/16/7/ajtr0157010.pdf>

15. Kwiatosz-Muc M., Kotus M., Aftyka A. Personality Traits and the Sense of Self-Efficacy among Nurse Anaesthetists. Multi-Centre Questionnaire Survey. *IJERPH*. 2021;6;18(17). <https://doi.org/10.3390/ijerph18179381>

16. Ghasempour S., Abbasi A., Basirinezhad M. H., Dadgari A., Ebrahimi H. Relationship between resilience and self-efficacy among Iranian nurses: a cross-sectional study during the post-Corona era. *BMC Nurs*, 2024;16;23(1):243. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-01894-0>

17. He Q., Ren J., Wang G., Zhang J., Xiang J., He D. Psychological effects of the COVID-19 outbreak on nurses working in tertiary women's and children's hospitals from Sichuan, China: A cross-sectional study. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 2021;58. <https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102188>

18. Sierakowska M., Doroszkiewicz H. Stress coping strategies used by nurses during the COVID-19 pandemic. *PeerJ*, 2022;2;10. <https://doi.org/10.7717/peerj.13288>